

Maailma, periaatteessa

Lokakuulle 1999, Piirtäjän valinta-näyttelyyn tarkoitetut kuusitoista piirustusta ovat kaikki uusia. Siksi niitä leimaa varhaisemman piirtämiseni lisäksi maalaukseni ilmaisu. Entä teema? Romanssi avaruudessa.

Todellisuutta käsitämme kaiken kaikkiaan myös periaatteen omaisesti. Mitä tämä mahtaa tarkoittaa? Periaatteen käsite merkinnee jotain abstraktiksi ohjeeksi otettua, kaanonin, jota käytännössä noudattaa. Periaatteet eivät näy käytännön ulkopuolella. Mutta niitä voi käsitellä teoriassa, merkityksen järjestelmissä, kuten puheessa ja kirjoituksessa tai muun ilmaisun kautta. Elämme todellisuutta ja maailmaa ymmärtävän idealisoinnin avulla. Tämä ymmärrys on järjestetty vastakkaisuuksina, jotta se olisi käsitettävissä: valo ja varjo, kaikkeus ja ei-mitään, tila ja aika, oikein ja väärin, lähellä ja kaukana, tuleminen ja katoaminen, subjekti ja objekti. Nämä suhteet suovat tarkoitusta, luovat merkityksiä ja antavat turvan.

Monet taiteen muodot, kuten elokuva, työskentelevät tämänkaltaisten erottelujen varassa, myös omalla naivilla tavallaan. Juuri niin, Tähtien sota, Star Trek, Alien – tai: melkein koko modernistisen maalaustaiteen romanttinen perinne – rakentuvat kontrastien dynamiikan pohjalta, vaikka vastakkaisuuksien muodot vaihtelevatkin. Kirjoittaminen ja piirtäminen muistuttavat toisiaan. Jälkien jättäminen tai niiden poistaminen sisältyvät käden yhteiseen toiminnallisuuden historiaan. Praxiteles piirtää marmorissa. Veistäjän lattialle kerääntyvä hiontapöly on marmorin poispyyhkimisen tulosta, poistamisen ekstaasin jälki.

Teema on siis piirtämisen oma historia, avaruuteen ja aikaan sidotun sankaritarun kuvituksena. Että se muistuttaa modernin taiteilijan sankaruutta on myös totta. Piirustus itsenäisenä taiteen muotona syntyy romantiikan aikana, 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa, todellisuuden tutkimuksen tehtävän, ja totuuden kriteerien etsinnän, siirtyessä kohti yksilöä, romanttiselle filosofille joka näkee syvemmälle – ja kauemmas. Kantin intressitön kontemplaatio subjektiivisesta objektiivisena, tai esteettisenä totuutena, pohjautuu yksityisen kokemuksen intohimoon ohi valistusajan rationalismin ja kääntymisen päin yhteisöä.

Luonnos, esikuva, voidaan ymmärtää teoksena itsessään. Kaikkia jälkiä on ajan mittaan seurattava. Näkymättömyyden ideologia, modernismin taiteelliset asenteet rakentuvat. Avaruus on sekä ulkona että sisällä. Jostain määrittämättömästä syystä tuntuu minusta siltä, että olemme jälleen tuossa kohdassa, ennen taiteen muuttumista modernismin muotojen kirjoksi. Naivin romanssin aikana kaikki on pinnalla; kaikki ajateltavissa oleva ulottuu vierekkäin panoraamaksi ulospäin ja eteenpäin. Meidän tulee käsittää näkymätön, poissaoleva ja abstrakti näkyvän maailman metaforista käsin. Vieläpä niin, että voimassa on allegoria. Taiteilijan tulee työskennellä elokuvan

tapaan teatraalisesti. Poissaolevaa ei ole. Piirtäminen kuvittaa siis läsnäolevaa. Olemme Jules Vernen matkassa kohti kuuta, tai päin maapallon keskusta. Kuvitus, graafinen ilmaisu kirjoitetun sanan rinnalla valtaa murtuneet modernistiset positiot jona aikana vallitsi periaatteellisten maailmoiden suhteen optimismi: toiseksi huonoin oli parhaimman vihollinen. Tiedämme tänään paremmin. Meidän olisi pitänyt valita toiseksi paras, aina, sen sijaan että ajaisimme takaa parasta, saavuttamatonta päämäärää – tuhon merkeissään. Niin tai näin, piirtäminen on usein filosofointia, nopea oivallus, kuvittamista tauolla muusta. Puhelinpiirustuksessa, tai ”droleriassa”, toisen puhuessa, pätee edelleen erottelujen merkitystä rakentava voima. Tosin on silloin kyse kieltäytymisestä ottamasta vastaan. On toinenkin umpikuja: lakkaamaton itsensä kanssa puhuminen, itse ainoana kuuntelijana. Velttous ja Skitsofrenia on redundanssi vastaan kauheus: tahto luoda ympäristöönsä uutta tietoa, kertoa lähimmilleen tilastaan mielipuolen merkein. Siinä mielessä taide on valjua, että se liikkuu pehmeästi, vain periaatteessa.

Entä väline? Piirtäminen on mukavaa, koska niin moni kuvallinen tekijä on siirretty syrjään käyttämättä. Värien määrää on rajattu. Huomio kiinnittyy silloin jäljelle jäävien värien valoisuuseroihin. En ole itse vakaumuksellinen mustan ja valkoisen suhteen valoisuuden ainoana väreinä. Niissä kuitenkin liike näkyy parhaiten: lisäämisen ja pois pyyhkimisen jälki. Pyyhkiä pois valon puuttumista jättää paperiin jäljen, harmaan. Pyyhitty jälki yhteensä muuttuu plastiseksi massaksi. Melkein kuin **ektoplasma**, aine, joka erittyy okkultisesta meediosta näyttääkseen hienomman maailman olioita. Nämä valokuvaväerennökset aiemmilta vuosikymmeniltä todistavat rikosta vanhojen mediumien ja uuden välillä. Uusi tekniikka tulee itsessään totuuden kriteeriksi. Hajoaminen ulkoiseen ja sisäiseen, jonka sointia Wassily Kandinskyn mukaan jokainen taiteilija tulisi nyt kuvata, saa vastakohtakseen valokuvan indeksikaalisen ilmaisun. Valokuva jälkenä, ja ”totuutena”; maalaus jälkenä – ja ”valheena” joutuu hakemaan itselleen uusia tehtäviä. Piirtäminen asettuu tuon halkeaman ulkopuolelle. Kirjoittamisen ja valokuvan rinnalla piirustus kantaa mukanaan perintöään ennen modernismia, taitoa kuvata keksitty tapahtuma. Piirustus vaatii yksinkertaistamisen prosessin hallitsemista, muttei käytä samoja sääntöjä kuin kirjoitus. Se voi siirtyä kohti valokuvan aluetta, tai kirjoituksen.

Minun teoksien suhteen pätee valokuvan valo ja varjo, kuin mielikuvitusolion ja tämän asujaimiston luominen olisi toinen luontomme. Näemme unta kuin puu, joka erittää pihkaa. Piirustus voi nähdä kuvan ensisijaisesti unena. Periaatteet ja unet tulevat samasta paikasta. Läsnäolon ja poissaolon onnettomat seuraukset, sekä ideologia ja mielisairaus, käyvät hyvin mielikuvituksen polttoaineella.